

Kuo narondam muokīkluoms skėrtūs Lietuvuos istuorėjės vaduoveliūs, arba Kas bova itvirtinta valduovu privėlegėjuos Žemaitėjė

Prof. ŽEBRAUSKS Algėrds,
Žemaitiu kultūras draugėjės
pėrmininks, Lietuvuos naciionalėnės
kultūras ėr mena premėjės laurets

Tėi, katrėi iduomaujės Žemaitėjės istuorėjė, paskaitė šės laikās Lietuvuos istuorėku parašīta Lietuvuos istuorėjė, skėrta mokīkluoms, nasunkė matīs keista laisvu valstībīe švėitėma tėndėncėjė – ėe nie vėitas gīvā istuorėnė Euruopas žemė ŽEMAITĖJĖ...

Sonerėmuom sožėnuojė, ka Lietuvuo leidamūs rusu kalbuos vaduoveliūs pateikta „inpormacėjė“ mūsa vākams plaun smėgėnis – kėš i anū galvas Putlerė „Novarosėjės“ klėidesius... Sojoduom... Rusu kalbuos vaduoveliūs pataisėsem...

Bet, ar pajodiesem diel Lietuvuos istuorėjės vaduoveliū, ar sogronžīnsem i anus garbinga ISTUORĖNĖS ŽEMĖS ŽEMAITĖJĖS istuorėjė? Ar toriesem dronsuos atsėprašītė? Atsėprašītė ož giedinga užmarštī žemės, ont katruos žmuoniū aukū (200 metu vīka Žemaitėjės kars so križėivės–1236–1422), darba ėr pasiaukuojėma stuov Lietuvuos valstībėngoms, formavuos anuos identitets.

Naabejuoju, ka givendamė Euruopas Sājunguo, kor ėr gerbama ėr sauguoma kultūrėnė ivairuovė, par 30 metu givendamė laisvu valstībīe, kor Konstitucėjė garantoun laisva tautuos valė, pilietiu laisvės ėr teisės, būdamė NATO sodietie, torem vėsas galėmībės kortė ateiti, brongindami ėr sauguodami sava šaknis, nasėdairīdamė ėr nieka nabėjuodamė.

Torem vėsas galėmībės ... Bet...

Lietuvuos istuorėjės vaduoveliūs vės dar matuom smarkė prītėmpta, unitarėnė valstībės puolitikā tarnaujėntė, paturbinta „Lietuvuos istuorėjė“, katruo ni so žvakė nagal rastė garbingas 800 m. (!)

Pluokštė „Žemaitėjės konėgaikštītė“, dail. Inčirausks Romualds (Dėdiuosės Žemaitiu sėinas pluokštė). Sėinas idiejės autuorios – Žebrausks Algėrds. Vėngalė Bonifaca portrėgrapėjė

Dėdiuosės Žemaitiu sėinas (Telšė) fragmentės. Puotuograps Žebrausks Algėrds

ISTUORĖNĖS EURUOPAS ŽEMĖS ŽEMAITĖJĖS istuorėjės, unikaliuos dualistinės (istuorėnė Žemaitėjė, istuorėnė Lietuva) mūsa valstībės

(Nukelta i 42 p.)

Epitafėjė „Simonas Daukantas (1793–1864)“ Vėlniaus Šv. Juona Krėkštītuojė ėr Šv. Juono apaštala (Šv. Juonū) bažničiūo. Skulptuorios G. Jokūbuonis

prigimtėis, pamatėniu valstībėngoma diemėnū na tik valsībės kūrėmuos, bet ėr vielesnės valstībės laikuotarpės.... Ožtėksi tik išbarstītus Žemaitėjės istuorėjės tropėnius ėr apgailietėnas istuorėnės interpretacėjės (Saulės mūši laimiejė lietovė???, katrū ni vėina tėn nabova, arba baltā, katrėi atejė karto so krīžėivės...???), katruos demonstru tekslėnė istuorėnės Žemaitėjės „užmaršti“, anuos esmėnė indielė šiuos dėinuos valstībė trīnėma, na sava pasėsavėnėma ar kėtėms padalėnėma...

Dėltuo nabūs par rėibė pasakīta: dabar istuorėku „kepama“ unitariuos Lietuvoos istuorėjė, skėrta mokīkluos, torinti vākus mokītė pagarbuos sava īstakuoms, sava žemė, istuorėjė, kalbā, ogdītė meilė sava kraštou diel svarbiuos Lietuvoos istuorėjės dalėis – Žemaitėjės istuorėjės ignoravėma – ėr natinkama ėr tor

būtė esmėnė papėldīta istuorėnės Žemaitėjės naratīvo. Narėk daug išmanīma, ka soprastomem, ka savasti gerbous žemaitis, katros iduomaujės Žemaitėjės istuorėjė, ar istuorėjė gerbous muokītuos Lietuvoos istuorėjės ba Žemaitėjės nagal priijimtė kap sava.

Dar daugiau. Žemaitėjės istuorėjės tėkslėnis ignuoravėms mokīklas vaduoveliūs demonstroun apgailietėna fakta, ka mūsa valstībės švėitėma ėr kultūras formoutuojė, mūsa valstībės puolitikā tabklaidiuo XX omžiaus pradiuos paranuojėškūs kaimīnu baimės ūkūs, ka vėsā nasovuok šėndėinuos euruopėnės kultūrėnės erdvies aktualėju, naėšsėvadou eš Smetuonas, Voldemara, katrėi „vėinuos Lietuvoos dėdībė ėr gīvasti“ matė tik ištrīnos Žemaitėjė, kliedesiū. Gieda, ka naeuropietėška, proautorarėnė dabartėis Lietuvoos kultūras puolitika (gīvuos istuorėnės žemės tėkslėnis naikėnėms) tabie gīvs mūsa istuorėku, kultūras žmoniū ėr dėdėlies dalėis puolitiku galvuos... Gieda ėr liūdna.

Nieks nagal paneigtė fakta, ka meilė Tievīnė prasėded nu pagarbuos vėitā, koriuo augā. Dėltuo, je gėmė Žemaitėjuo, būdams Lietuvoos pilietis, pėrmiausė esi žemaitis. Šėndėin kultūras mažaraštė, tonkė eš aukšta žemaitėms, katrėi bene labiausė saug savasti, puorėn, ka švėisi Lietuvoos ateitės – tėn, kor ištrėnama tapatībė, tėn, kor vėskas sokas api ekonuomėka, api piningus ar gerbūvi... Gėrdo: „Nakorkem tautėniu getu...“, nes atsėlėksem, nes nabūsėm šiuolaikeškė, nes eš mūsa jouksės vėsos pasaulis... Kāp taiklė api tuokius

Vītauta Dėdiuojė portretinis ontspauds. Vītauts Dėdiesis Žemaitėms privilegėjė soteikė 1413 m.

postmodernistėnės vėsuomenės klīstkelius ėr naatsakinga tautuos jodiejėma ė batapatībėnė erdvė ėr pasakės pasaulie žėnuoms māsītuos, semiuotėkas tievs Greims Algėrds Julijus (parfrazoujo žemaitėškā): „jė dėdėlės tautas gal lėstė sau ekspėrėmėntoutė – mažuoms tautuoms tapatībės praradėms – savėžodībė.“ Narėk daug nuovuokas, ka soprastomi – mes, pasauliou tapė baveidė, nieka nabdousem, nes ba savastėis tapsem mažo, pėlko, nareikšmingo ekonuomėnio vėineto ėr paprastiausė ešniškėm. Tik būdamė kėtokėi – ešsauguojė savasti, mes, naveizont mūsa mažoma, pasauliou išlėksem iduomė, galiesem tou savėtomo dalintėis, būtė atvėrė. Mūsa kaimīnā lėnkā, latvė tou naabejuo...

Tad senė laiks bėngtė ton paranuojėška kinkadrebi prīš gīva istuorėnė Euruopas žemė ŽEMAITĖJĖ. Raskem anā garbinga vėita mūsa valstībė, anuos istuorėjuo, mokīklu muokīma puogramuos.... Jug tou, kou dėdiuojės Žemaitėjė, gal dėdioutėis ėr Lietova.

Tėsdams Žemaitėjės istuorėjės populerėnėma šėndėin kvėito stabtelietė pri Žemaitėjės suostė-

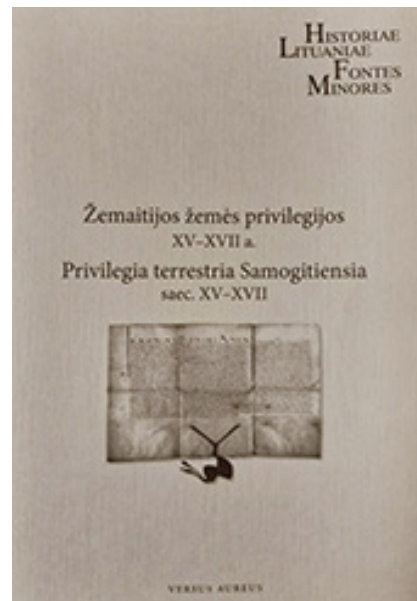
1457 m. gėmės, 1492 m. mērės Lietuvos dėdiesis konėgākštis (1440–1492), Lėnkėjės karalios (1447–1492) Kazimiers Juogailātis. Dailininks nežėnuoms privėlegėjė patvėrtėna 1441 m.

nie Telšiūs menininku sokortuos Dėdiuosės Žemaitiu sėinas vėnuos menėnės pluokštės – „Valduovu privėlegėjės Žemaitėjė“. Će rėk sostuotė, nes valduovu privėlegėju Žemaitėjė fakta muokikluos skėrtuo „Lietuvuos istuorėjuo“, kap ėr daug kėtū svarbiū Žemaitėjės istuorėjės faktū, tėp pat naraseem. Ožmėrša... Mieginsu primintė.

2010 m. Lietuvos istuorėjės instituts išlėda Antanavėčiaus Dariaus ėr Savišėeva Eugėnijaus parėngta kninga „ŽEMAITIJOS ŽEMĖS PRIVILEGIJOS XV–XVII a. [...]“ (išspausdints rėbuoto tėražo). Ona dedėkouta dėdem Žemaitėjės vīrou Sėmuonou Daukontou (1793–1864), XIX omžiaus vėdorie parėngosem Žemaitėjės žemės privėlegėju rinkini, bet diel napalonkiū aplėnkėbiu (Žemaitėjės istuorėjuo tėik daug tū „napalonkiū“!) nagaliejosem anuo ėšlėstė. Pamėnavuotas kningas autuorė daugiau kap po 150 metu S. Daukonta surinkuos medžguos pa-

grindo pėrma karta tėp platė ėr ėšsamė nagrėnie Valduovu privėlegėju Žemaitėjė pruoblematika. Anū nuomuonė, regėjuonėnės privėlegėjės Žemaitėjė atsėrada koramuos Lietuvos valstībės ėr karinga, savistuovė, laisvė bronėnontė Žemaitėjės regėjuona sodietingu tarposavė santėkiu pasekuo ėr sėik dā Midauga laikus... Laikus, ka Mindauga Lietuva ginklo nuoriejė pavėrgtė anam napriklausontė Žemaitėjė. Žemaitė, kāp parudė tuolessnė istuorėjės eiga, ipatingā po 1255m. sokortuos ŽEMAITIU ŽEMIU KONFEDERACĖJĖS, sodariosės galėmībė žemaitems sojungtė vėsuos Žemaitėjės gėntiū pajiegas, gebiejė tvėrtā atsėspėrtė na tik Mindaugou, bet ėr atlaikitė krīžininku ordėnu galībė do šimtus metu trokosemė (dešimtės kartū!) Žemaitėjės ėr krīžėviu karė. Tuo ipatinga Euruopas istuorėnė fakta Lietuvos istuorėjės vaduoveliūs tėp pat narasem, nuors būtėnt Žemaitėjė iš esmies vėina dėdėliū Žemaitėjės žmuoniū aukū ėr krašta geruovės sāskaita nešė svarbiausė (vakarū) našta, formoujėntīs Lietuvos valstībė. Siaubinga tuo kara kaina Žemaitėjė (rīškos krīžėviu ordėnu veiksniīs) pastumiejė abėdvė posės ėiškuotė politinė kompruomisa ėr galiausė 1422 m., po Melna taikuos, Žemaitėjė pėrma karta tapa integrali Lėnkėjės karalīstės Lietuvos Dėdiuosės Konėgaikštīstės (LDK) sodietėnė dalim so rīškė autonumėjė (istuorėnė Euruopas žemė), itvėrtinta Valduovu privėlegėjuom.

S.Daukonts pėrmāsīs pradiejė sistemintė istuorėnė medžega api privėlegėjės Žemaitėjė. Ons

Lietuvuos istuorėjės instituta 2010 m. išleistuos kningas „Zemaitijos žemės privilegijos XV–XVII a. [...]“ viršielīs

diel tuo, ka bova ėšbarstītė ėr rėbuotė istuorėnė šaltėnė, apgailėstava, ka anam tėp ėr napavėka sorastė onkstīvūju ketoriū Lietuvos valduovu – Vītauta, Švitrėgailas, Žigīmanta Kėstotātė ėr Kazimiera Juogailātė – žemaitems doutū privėlegėju. Bet, praėjos geram šimtu metu, bova atrastė net do Kazimiera Jogailātė privėlegėju Žemaitėjė nuorašā. Autuorė pastebiejė svarbė privėlegėjės ipatībė – iki Kazimiera Jogailātė privėlegėjės Žemaitėjės žemė juoki kėta regėuonėnė privėlegėjė LDK nabova soteikta. Tad mumis, kad ėr par nuorašus pasėikės Kazimiera Juogailātė 1441 m. privėlegėjės teksts, palīgėnos anon su vielesniu valduovu patvėrtintuom privėlegėjuom, ėr pėrma Žemaitėjė (na tik Žemaitėjės bajuorams) platiuos autonumėjės istuorėnės žemės privėlegėjė. Rėk pažīmietė, ka svarbiausė privėlegėjė istuorė-

(Nukelta i 44 p.)

Iš kaires: 1467 m. gēms, 1548 m. mērs Lietuvuos dēdiesis konēgākštis, Lēnkējēs karalios (1506–1548) Žīgi-
mants Senasis. Dail. L. Cranachs. Žemaitiems privilegējē soteikē 1507 m.; 1520 m. gēms, 1572 m. mērs
Lietuvuos dēdiesis konēgākštis (1544–1572), Lēnkējēs karalios (1548–1572) Žigimants Augosts. Dail. L. Cranachs.
Žemaitiems privilegējē soteikē 1545 m.; 1461 m. gēms, 1506 m. mērs Lietuvuos dēdiesis konēgākštis (1492–1506),
Lēnkējēs karalios (1501–1506) Aleksandrs. Dail. Jan Matejko. Žematiu privilegējē soteikē 1492 m.

nem regiounou Žemaitējē at-
sērada po LDK ēr Žemaitējēs
kariuomēniu sosēriemēma pri
istuorēnēs Žemaitējēs rēbuos –
Neviežē, kor Žemaitējēs kariuo-

menē na tik tvērtā laimiejē, bet
ēr paruodē, ka naapslēš ēr gins
sava prigēmtēnēs laisvuos žemēs
teisēs, kuovuos so vēsās, katrēi i
anas kiesinsēs. Vielesnē valduo-

vā pagal aplinkībēs Kazimiera
Jogailātē privilegējēs Žemaitējē
teksta liuob kēik pakeistē ēr pa-
pildītē. Pavīzdiou, teisē laisvā
nauduoētēis Žemaitējēs opiu, ežerū
ar mēškū giēriēbiem vēinū val-
duovu bova atēmama, kad anēi
galiētom muokestēs papēldītē
vēs kiaura valstībēs ēžda, kētū
gronžēnama, kad isēteiktē žemai-
tēms. Privilegējuo patvērtintu
pagrindēniu Žemaitējēs teisiu
valduovā nakeitē. Pamēnavuoso
tik kelis svarbiausius valduovu
privilegēju Žemaitējē punktus:

- „Nieks anims (žemaitēms)
nator prikēštē, kad anēi kada
nuors bova nogaliētē, pajungtē
ar priverstē mums (valduovou)
paklostē kardo ar jiego, ēr kad
geroujo pri mūsa prisējungē [...]“;

- „Laikīdamies senuovēnē
papruotē, mūsa, valduova, pa-
siuntēniū i Žemaitējēs žemē, ož
Neviežē nasiūsēm [...]“;

- „Tēp pat naskērsem anēms
(žemaitēms) juokiū vaivadu ar
tējūnu, išskīrus tus, katrus anēi
patis išsērinks [...]“;

Žemaitējē. Fragmēnts iš Olaus Magnusa žemielapē *Carta marina*, 1539 m.

- „Seniūno žemaitems skėsem tou, katrou anėi patis nuories, bet so mūsa pritarėmo [...]“;

- „Kad anėi nabūs dėdiuojė etmuona atskėrtė ėr sava seniūna vaduovaujamė vėsė karto rinksės po Žemaitėjės vieliavo [...]“;

- „Jokiū naujuoviu Žemaitėjuo naivedėnieso ėr nanustatėnieso [...]“;

Kāp matuom, net tėi kelė ėš valduovu privilegėju Žemaitėjė pajiiimtė punktā dėdėlė aiškė paruoda, ka Žemaitėjė na tik LDK, bet ėr Karalīstie toriejė ipatinga statusa, platės autonumėnės teisės, ka iki pat III Žėčpospuolitas (Abėjū Tautū Respublikas) padalėnėma ėšlėka kap sava varda ėr vėita torėnti istuorėnė Euruopas žemė. Gal dėltuo Žemaitėjuo kap ni vėinuo kėtuo LDK istuorėnie žemie iki dabā ėšlėka stėpri, par šimtus metu išogdīta pagarba istuorėnės LDK žemės tradicėjė, stėpri istuorėnės žemės savėvuoka ėr pagarba istuorėjė, Gal dėltuo žemaitems ėr nasoprontams jauna lietovėška naciunalizma nosėsokėms nu LDK tradicėju, kaimietėškas kultūras idealizavėms ėr soteikėms anā absoliutėnė nakvestionuojema „lietovėškoma“ teisės. Žemaitems ėr nasoprontams nu 1918 m. puolitėku tabvīkduoms kriptings ėr tėkslėnis Žemaitėjės tapatībės naikėnėms, „pudroujems“ skombio šūkio – „Vardan Lietuvos“. Nasoprontams ėr nuors, ka Žemaitėjė, tėik atėdavosi Lietuvā, dar tor atsėsakītė ėr sava savastėis, tor išnīktė ėr taptė bateisio, nīkstontio etnograpienio regejuono...

Pruofesuorios Bėržėška Mīkuols, gerā matīdams „ėšpruosītas“ vėinuodas (ba Žemaitėjės)

Lietuvuos griesmės, soprasdams Tautuos šaknū praradėma pavuojo, oponoudams Smetuonā ėr Voldemarou, pateikdams Euruopas pavīzdio sakė: „kāp Bavarėjės bavarėškoms natrokda augtė ėr klestietė Vokietėjė, tėp Žemaitėjės žemaitėškoms nagal trokdītė ėr natrokda Lietuvā [...]“. Nagėrdiejė puolitėkā tumet, nagėrd ėr dabā.

Kinkadrebis priš Žemaitėjė, poikiū Euruopas istuorėniu regėjuonu plietruos pavīzdiū namatīms, istatīmās itvėrtėnams kultūrėnis, ekonumėnis ėr puolitėnis trumparegėškoms (administracėnė reforma, atsėsakont regėjuonėnės puolitėkas, navīks etnokultūrėnio princėpo) ėr tuotalos nanuors ėš Vėlniaus ronku palėstė bėnt dalėis Euruopas Sājungas liešū – liūdna Lietuvuos puolitėkas tėkruovė.

Pripažinkem, ka šėndėina vės dar esam tik trumpū distancėju biegekā, ka namastuom tuolėmuom, ėlgaikiem valstībės augėma, anuos stabėloma itvėrtėnėma, vėsuomenės atsparoma stėprėnėma, tapatībės ėšsaugojėma kategoruėjuom. Prėpažėnė tou, galiesem keistėis. Nieks ton darītė mums šėndėin natrokda. Vėskon, kuo tam rėk, torem patīs. Torem ėr gera pavīzdi – kaiminė Lėnkėjė. Jė lėnkā gal – galem ėr mes. Pripažindamė, ka dabā regėjuonās vadėnamas bovosės apskritis ėr Euruopas regėjuonėnės puolitėkas paruodėjė, gronžinkem i mokīklu vaduovėlius tėkroujė Lietuvuos istuorėjė so istuorėnė Euruopas žemė Žemaitėjė, ėteisėnkem Žemaitėjė kap vienineli ėšlėkosi, gīva Lietuvuos istuorėni-etnograpieni regėjuona, lėškem anam, kap ka dara kė-

1551 m. gėmės, 1589 m. mērės Lietuvuos dėdiesis konėgākštis, Lėnkėjės karalios (1573–1575), Prancūzėjės karalios Henrėks III (1575–1589) Henrėks Valua. Dail. M. Bocciarelli. Žematems privilegėjė soteikė 1569 m.

1566 m. gėmės, 1632 m. mērės Lietuvuos dėdiesis konėgākštis (1588–1632), Lėnkėjės karalios (1587–1632) Žigimants Vaza. Dail. M. Bocciarelli. Žematems privilegėjė soteikė 1588 m.

tas Euruopas valstībės, dalīvautė Euruopas regėjuonėnie puolitėkuo ėr gautė poikius ekonumėnius ėr kultūrėnius divėdėndus vėsā Lietuvā.